

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ

ЛІСЦИНА ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 343.618

**ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНОГО ЗАКОНОМ ПОРЯДКУ
ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ АБО ТКАНИН ЛЮДИНИ
ТА НАСИЛЬНИЦЬКЕ ДОНОРСТВО: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА
ТА КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Львівському державному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
Грищук Віктор Климович,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
декан факультету № 6

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Хавронюк Микола Іванович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри кримінального права та
кримінології

кандидат юридичних наук, доцент
Гринчак Сергій Васильович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
декан військово-юридичного факультету

Захист відбудеться «2» грудня 2016 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.725.02 у Львівському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у загальній бібліотеці Львівського державного університету внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Автореферат розіслано «1» листопада 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Красницький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Кожна особа має право на життя та здоров'я, а також гарантований державою їх захист від злочинних посягань. Особливого змісту захист цього права набуває у рамках запровадження новітніх методів лікування і, зокрема, трансплантації органів або тканин людини, донорства крові. Їх застосування, зазвичай, є чи не єдиним засобом повернення до життя чи істотного поліпшення його якості. Відтак, сучасні досягнення медицини у галузі трансплантології, донорства крові все частіше використовуються у злочинних цілях, із метою незаконного збагачення.

Висока прибутковість, «замаскованість» кримінальних правопорушень, мережевий характер злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові значно ускладнюють виявлення правоохоронними органами порушень встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства, а також надання адекватної кримінально-правової та кримінологічної оцінки цьому виду кримінально караних діянь. Зокрема, за даними відомчої кримінально-правової статистики в Україні, а саме за період із 2004 по 2015 роки загалом виявлено 59 злочинів, передбачених ст. 143 «Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини» КК України та, відповідно, два діяння, передбачених ст. 144 «Насильницьке донорство» КК України. Натомість, усупереч офіційній кримінальній статистиці, на одному з останніх засідань Ради Європи акцентовано на тому, що торговці людськими органами або тканинами людини активно діють на території східноєвропейських держав та, зокрема, в Україні. Така тенденція, власне, посилюватиметься, зважаючи на загострення соціально-економічної та політичної ситуації в державі.

Відтак виникає нагальна потреба у розробці сучасної кримінально-правової й кримінологічної характеристик порушень встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства задля удосконалення юридичної практики щодо комплексної протидії їм.

Попри наявні кримінально-правові та кримінологічні дослідження щодо порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства, низка питань залишилася поза увагою дослідників або вирішується неоднозначно, зокрема щодо змісту окремих об'єктивних і суб'єктивних ознак цих складів злочинів, особливостей кримінологічної характеристики відповідних видів злочинів, заходів запобігання їм. Відтак, досі невизначеним є правовий статус фетальних матеріалів, плаценти, трупної крові; спірними залишаються питання щодо визначення суб'єкта та моменту закінчення досліджуваних складів,

кримінально-правового статусу транснаціональних організацій, співвідношення порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини з іншими складами злочинів та криміналізація інших незаконних дій, пов'язаних із органами та тканиною людини; наявна низка питань щодо запобігання вчиненню цих злочинів, зокрема стосовно визначення поняття злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові.

Дослідженням проблем кримінально-правового регулювання й кримінологічного забезпечення протидії порушенням встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства присвячені роботи М. Ю. Азарова, Л. П. Брич, Б. М. Головкина, С. В. Гринчака, В. К. Грищука, О. О. Дудорова, В. В. Колоскова, М. І. Мельника, А. Л. Менька, О. О. Мисливої, А. В. Мусієнка, В. О. Навроцького, І. Л. Невзорова, О. В. Сапронова, З. А. Тростюк, М. І. Хавронюка, Г. В. Чеботарьової, О. О. Юхна, Н. М. Ярмиш, С. С. Яценка.

Віддаючи належне результатам наукових розробок цих та інших учених, необхідно зазначити, що у вказаних працях відсутнє комплексне кримінально-правове і кримінологічне дослідження порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства.

Зазначені чинники власне визначають актуальність теми дисертаційної роботи та зумовили її вибір.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано у Львівському державному університеті внутрішніх справ у межах комплексної теми наукових досліджень «Проблеми реформування правової системи в Україні» на 2009–2012 і 2012–2015 роки (номери державної реєстрації 0109U007853, 0112U007492).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є комплексне кримінально-правове та кримінологічне дослідження порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства. З урахуванням окресленої мети визначено такі *задачі*:

– встановити соціальну зумовленість кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства;

– вивчити досвід окремих зарубіжних держав щодо регламентації кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства;

– проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні ознаки порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства;

– з'ясувати особливості кримінологічної характеристики щодо порушень встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства;

– сформулювати детерміністичний комплекс щодо порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства в Україні;

– окреслити напрями удосконалення запобігання порушенням встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницькому донорству в Україні.

Об'єктом дослідження є правовідносини у сфері забезпечення життя та здоров'я особи.

Предмет дослідження – правовідносини у сфері трансплантації органів або тканин людини і донорства крові.

Методи дослідження обрано з урахуванням мети та задач роботи, її об'єкта та предмета. Під час виконання дисертації використано загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, за допомогою *історико-правового методу* досліджено історію формування кримінального законодавства, у рамках розвитку трансплантації та донорства, як новітніх методів лікування (п. 1.1). *Порівняльно-правовий метод* застосовано для порівняння норм, закріплених у ст.ст. 143, 144 КК України, із кримінально-правовими нормами зарубіжних держав, а також під час кримінологічного аналізу національного законодавства у галузі трансплантології з метою запобігання ймовірним правопорушенням законності (пп. 1.2, 3.3). *Метод герменевтики* сприяв визначенню термінів, понять, що охоплюють зміст ознак окреслених складів злочинів у національному і міжнародному законодавстві (пп. 2.1, 2.2). *Юридичний (догматичний) метод* використано під час опрацювання законів та підзаконних нормативно-правових актів (пп. 2.1, 2.2, 3.3); *системно-структурний підхід* – задля дослідження об'єктивних і суб'єктивних ознак складів злочинів, передбачених ст.ст. 143, 144 КК України (пп. 2.1, 2.2), а також з'ясування особливостей кримінологічної характеристики, узагальнення детерміністичного комплексу, розробки системних заходів запобігання порушенням встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини, насильницькому донорству (пп. 3.1, 3.2, 3.3). У контексті дослідження показників кримінологічної характеристики, зокрема, використано *статистичний метод*, *метод анкетування* (п. 3.1). Використання *методу експертних оцінок* сприяло розробці заходів удосконалення запобігання ймовірним порушенням встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини, насильницькому донорству (п. 3.3).

Науково-теоретичною базою дисертації є праці вітчизняних та зарубіжних науковців із кримінального права, кримінології, загальної теорії права, інших галузей права, довідково-енциклопедична література.

Емпіричну базу дослідження становлять результати опитування 143 працівників Національної поліції України; матеріали судової практики за цією

категорією справ, що містить Єдиний державний реєстр судових рішень України, а також дані відомчої кримінально-правової статистики за період із 2004 по 2015 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним кримінально-правовим і кримінологічним дослідженням порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства, яке визначає нові підходи до кримінально-правової регламентації відповідальності, а також розробки системних заходів запобігання цьому виду злочинів за сучасних умов.

Найбільш вагомими результатами, що мають наукову новизну та засвідчують авторський внесок у розробку досліджуваної проблематики, зокрема, такі:

вперше:

– обґрунтовано, що додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом участі у транснаціональних організаціях, які вчиняють дії, передбачені частинами 2, 3 і 4 ст. 143 КК України, є правовідносини у сфері громадської безпеки;

– аргументовано, що, відповідно до законодавчої конструкції чинного КК України (ст. 28), транснаціональна організація підпадає під ознаки організованої групи. Відтак запропоновано: 1) замінити у ч. 5 ст. 143 КК України словосполучення «участь у транснаціональних організаціях» на «участь в організованій групі»; 2) передбачити відповідальність за створення організованої групи з метою вчинення злочинів, передбачених частинами 2, 3 і 4 ст. 143 КК України;

– доведено, що склади злочинів, передбачених ст. 121 та ч. 2 ст. 143 КК України, знаходяться у конкуренції загальної та спеціальної норм, розмежувальною ознакою яких є суб'єкт злочину та мета;

– обґрунтовано, що порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини (ст. 143 КК України) та насильницьке донорство (ст. 144 КК України) характеризуються ознаками, які мають подібний зміст, що свідчить про необхідність об'єднати їх в одну кримінально-правову норму шляхом викладення ст. 143 КК України у запропонованій новій редакції;

– визначено поняття злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові як кримінально каранної практики, що пов'язана з використанням її учасниками у злочинних цілях прогресивних досягнень у галузі трансплантології, а також недоліками реалізації цього методу лікування у сучасних умовах, з метою одержання високого прибутку, та глобального розвитку такого сегменту кримінального бізнесу;

– розроблено типологію жертв злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові за критерієм «характер взаємодії особи та проблемної життєвої ситуації», що сприяє розробці предметних заходів віктимологічного характеру й запобігання злочинній діяльності цього виду на ранніх стадіях її розвитку;

удосконалено:

– положення про те, що поряд із правовідносинами, що спричиняють небезпеку для життя і здоров'я людини, як безпосередній об'єкт складів злочинів, передбачених чч. 1 і 2 ст. 143 та ст. 144 КК України, визначати також право людини на тілесну цілісність як за життя, так і після її смерті;

– методичні засади дослідження кримінологічної характеристики порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства, зважаючи на системно-структурний підхід і доцільність її представлення як комплексу внутрішніх та зовнішніх параметрів, що відображають сутнісний зміст і цілісність злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканини людини, донорства крові;

– форми співпраці правоохоронних органів із іншими суб'єктами щодо запобігання порушенням встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницькому донорству: а) укладення меморандумів про взаєморозуміння та співпрацю між правоохоронними органами, іншими державними та громадськими організаціями, що надають соціальні послуги жертвам торгівлі людьми, зокрема у зв'язку з протиправним вилученням у них органів, тканин чи крові; б) створення «груп фінансової розвідки» за участю банківських працівників, «груп моніторингу віртуального середовища» за участю вітчизняних Інтернет-провайдерів, провідних операторів мобільного зв'язку з метою блокування доступу до інформації про надання незаконних послуг у сфері трансплантації органів або тканини людини, донорства крові чи їх реклами; в) включення представників правоохоронних органів до складу консультативних та/або наглядових рад медичних закладів, установ, що забезпечують контроль у сфері трансплантації тощо; г) створення спеціальних аналітичних міжвідомчих груп задля формування ефективного інформаційного забезпечення;

дістали подальший розвиток:

– знання про особливості змістового наповнення кримінологічної характеристики порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства, як окремого виду злочинної діяльності, що, зокрема, вирізняється: завершеним циклом функціонування (97%); корисливою (55%) й агресивно-корисливою (45%) мотивацією; численними видами супутніх злочинів, що пов'язані з вчиненням порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства (останні співвідносяться як 30 до 1); груповим організованим характером за участю медпрацівника; посиленням міжнародної кооперації, у зв'язку з пошуком, вербуванням донорів на депресивних територіях і вилученням трансплантатів, проведенням операцій – у високорозвинених державах із недосконалим законодавством;

– наукові погляди на детерміністичний комплекс як багаторівневу систему взаємопов'язаних загальносоціальних і спеціальних чинників, що

визначають особливості злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові у глобальному, національному вимірі та на рівні мікросередовища;

– концептуальні положення щодо підвищення ефективності запобігання порушенням встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницькому донорству шляхом розробки комплексних заходів, зокрема за такими стратегічними напрямками: а) протидія корупції; торгівлі людьми; незаконній міграції; контрабанді біоматеріалів; незаконному обігу зброї, боєприпасів, вибухових речовин тощо; б) активізація розшуку осіб, які безвісти зникли; в) профілактика фонових явищ, що підвищують ймовірність незаконного вилучення органів або тканини людини, насильницького донорства крові.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення проблем кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницьке донорство;

– у правотворчості – для удосконалення кримінального законодавства, розроблення комплексних програм і заходів, спрямованих на підвищення ефективності запобігання злочинній діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові;

– у правозастосовній діяльності – при розслідуванні та кваліфікації досліджуваних злочинів та запобіганні їм;

– у навчальному процесі – у процесі викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право України (Особлива частина)», «Кримінологія», спецкурсу «Злочини проти життя і здоров'я особи», а також підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників і методичних вказівок, науково-практичних коментарів до КК України (акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 02.09.2016).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційної роботи оприлюднено на: чотирьох щорічних звітних всеукраїнських наукових конференціях ад'юнктів, аспірантів та здобувачів (м. Львів, Львівський державний університет внутрішніх справ – 28 вересня 2009 р.; 24 вересня 2010 р., 28 вересня 2012 р., 16 жовтня 2015 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Свобода і недоторканність особи – основа сучасного демократичного суспільства» (м. Івано-Франківськ, Івано-Франківський університет права ім. Короля Данила Галицького – 8 грудня 2011 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Верховенство права та правова держава» (м. Ужгород, Ужгородський національний університет – 16–17 жовтня 2015 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Pravna veda aprax: vuzny modernych europskych integracnyh procesov» (м. Братислава, Республіка Словенія, Paneuropska vysoka skola – 27–28 листопада 2015 р.),

Міжнародній науково-практичній конференції «Правова реформа в сучасних умовах: досягнення і перспективи» (м. Київ, Національний авіаційний університет – 26 лютого 2016 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації викладено у п'яти наукових статтях, що опубліковані у наукових фахових юридичних виданнях (з них одна – в іноземному періодичному виданні), та восьми тезах доповідей на наукових та науково-практичних заходах.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що охоплюють сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 242 сторінки, із яких основний текст – 207 сторінок, список використаних джерел (270 найменувань) – 27 сторінок, три додатки розміщено на 11 аркушах.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи; відображено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами; визначено мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, а також його науково-методологічну та емпіричну бази; сформульовано основні положення, що виносяться на захист; наведено практичне значення одержаних результатів і дані щодо їх апробації.

Розділ 1 «Загальні засади дослідження питань порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства» охоплює два підрозділи.

У підрозділі 1.1 *«Соціальна зумовленість кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства»* виокремлено та проаналізовано найбільш значущі чинники, які достатньою мірою засвідчують імовірність та доцільність визнавати порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини* та насильницького донорства злочинами, зокрема: суспільну небезпечність таких посягань; необхідність їх урегулювання з боку держави як порівняно нового виду суспільних відносин; доцільність протидії цим посяганням саме кримінально-правовими засобами тощо.

У підрозділі 1.2 *«Регламентация кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства за законодавством окремих зарубіжних держав»* здійснено аналіз нормативного вирішення питань, що належать до предмета дослідження, у законодавстві низки зарубіжних держав

* Далі, задля зручності, «порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини» позначатиметься скорочено як «незаконна трансплантація» у відповідному відмінку.

(СНД та окремих держав Європи). Відтак констатовано відсутність у міжнародній практиці одностайності щодо нормативного закріплення підстав відповідальності за незаконну трансплантацію та донорство крові. Зокрема, аналіз кримінального законодавства низки зарубіжних держав засвідчив, що у КК деяких держав (Російської Федерації, Грузії, Республіки Казахстан, Республіки Молдова, Республіки Таджикистан, Киргизької Республіки, Азербайджанської Республіки) передбачено кримінальну відповідальність не за вилучення органів або тканин шляхом застосування примушування або обману (як це передбачено у КК України), а лише за примушування до такого вилучення. Відповідальність же за саме вилучення органу чи тканини передбачена як кваліфікуюча ознака у складах злочинів про умисне вбивство чи заподіяння тяжкого тілесного ушкодження.

Розділ 2 «Кримінально-правова характеристика складів порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства за кримінальним правом України» складається із двох підрозділів, у яких окреслено зміст та особливості складів зазначених злочинів.

У підрозділі 2.1 *«Об'єктивні ознаки складів порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства»* проаналізовано наукові підходи до розуміння об'єкта складів наведених злочинів. Перевагу надано концепції «об'єкт злочину – правовідносини». Визначено авторське розуміння безпосереднього об'єкта аналізованих злочинів та їх додаткових об'єктів, якими запропоновано вважати: для незаконної торгівлі органами або тканинами людини – правовідносини, що забезпечують правовий порядок поведінки з органами або тканинами людини; у злочині, передбаченому ч. 5 ст. 143 КК України, – правовідносини у сфері громадської безпеки тощо.

Предметом незаконної трансплантації визнано органи та тканини і живої, і мертвої людини, зокрема і фетальні матеріали, а у ст. 144 КК України – кров живої людини.

Наведено аргументи, що потерпілими від незаконної трансплантації передусім є донор та реципієнт, а за насильницького донорства – донор. У кваліфікованих складах передбачено спеціальні ознаки відповідних потерпілих, які детально розглянуто.

Під час аналізу ознак об'єктивної сторони акцентовано на ймовірні форми вчинення досліджуваних злочинів. Зокрема, виокремлено такі групи кримінально-караних порушень порядку трансплантації: 1) вчинені щодо реципієнта; 2) вчинені щодо донора (де донором є тіло мертвої людини); 3) вчинені щодо живого донора.

Зауважено на доцільності доповнення ст.ст. 143 і 144 КК вказівкою на такий спеціальний спосіб, як зловживання довірою.

Констатовано, що злочин, передбачений ч. 1 ст. 144 КК України, є закінченим із моменту вилучення у потерпілого крові у межах допустимої дози донатії. Запропоновано правила кваліфікації вилучення крові у разі перевищення допустимої дози донатії.

Підрозділ 2.2 «Суб'єктивні ознаки складів порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства» містить результати авторських досліджень щодо суб'єкта та суб'єктивної сторони аналізованих складів злочинів.

Відтак доведено, що суб'єкт злочину, передбачений чч. 1, 2, 3 ст. 143 КК України, – спеціальний (лікар-трансплантолог). У іншому випадку діяння підлягають кваліфікації за ст. 138 КК України за наслідками, які реально настали.

Визнано суб'єкта та спеціальну мету (подальша трансплантація вилучених органів або тканин) розмежувальними ознаками у конкуренції загальної та спеціальної норм, яка існує між ст. 121 КК та ч. 2 ст. 143 КК України. Суб'єкт насильницького донорства також спеціальний – медичний працівник.

Вина у складах злочинів, передбачених ст. 143 КК (залежно від форми вчинення відповідного злочину), може бути і у формі умислу, і з необережності (ч. 1 ст. 143 КК), тоді як у ст. 144 КК – лише умисною.

Розділ 3 «Кримінологічна характеристика та запобігання щодо порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини і насильницького донорства» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Особливості кримінологічної характеристики порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства, а також осіб, які їх вчинили» акцентовано на двох групах показників, що відображають аналізований вид злочинної поведінки як соціальну практику, у сфері незаконних трансплантацій та донорства крові: 1) «зовнішні» характеристики (поширеність цього виду злочинної діяльності, зокрема щодо різних контингентів осіб; мотивація; соціальна спрямованість, суспільна небезпечність); 2) «внутрішні» характеристики (організованість, активність, стійкість). Наведено аргументи, що динаміка зареєстрованих випадків незаконної трансплантації, а також насильницького донорства з більшою ймовірністю відображає не реальний стан їх учинення, а ілюструє наявність проблем протидії цьому виду злочинності. Відтак, однією з особливостей зазначеного виду злочинів визнано їх підвищену латентність.

Наведено результати власних досліджень (анкетування), які засвідчили, що у структурі злочинної діяльності у сфері трансплантації та донорства крові переважають «злочини–професії» (84,6 % респондентів) та «злочини–виживання» (78,3% респондентів). На поширеність, так званих, «злочинів асоціального способу життя» вказали 67,8% респондентів, злочинних промислів – 43%, а, по суті, корупційних – 57,3% опитаних.

Узагальнено висновок, що злочинна діяльність у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові є цілісною, з поетапним розвитком та розвиненою злочинною інфраструктурою.

У підрозділі 3.2 «Детерміністичний комплекс щодо порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства» для визначення особливостей детермінації злочинної поведінки у сфері незаконної трансплантації та донорства застосовано системний підхід і вчення про системну детермінацію. Відтак систему детермінації сприйнято не лише як фактичну сукупність соціальних чинників, а як детермінуючий комплекс, тобто структуру соціальних чинників, що формуються на різних соціальних рівнях, у різних просторово-часових межах, із різними детермінуючими властивостями та задіяні у механізмі спричинення, опосередкування й зумовлення злочинної поведінки.

Проаналізовано та визнано слушним підхід щодо виокремлення двох груп детермінант аналізованого виду злочинності – загальні та спеціальні. Зокрема, у рамках спеціальних детермінант наголошено на взаємозв'язку цього виду злочинності з іншими – організованою злочинністю, торгівлею людьми тощо. Констатовано, що аналізований вид злочинної діяльності детермінується насамперед корисливим мотивом із усіма його похідними.

Виокремлено також недоліки медичного обслуговування та організації контролю у трансплантології, наявність випадків організації відповідного «кримінального бізнесу» у медичних установах. Зокрема, на таку обставину вказали 63,0% (93 особи) респондентів. Водночас вирізнено небажання медичних працівників співпрацювати з правоохоронними органами – 94,4% (135 респондентів) та корумпованість чиновників у медичній сфері – 83,9% (120 респондентів).

Характерним для аналізованого виду злочинності визначено і доволі високий рівень віктимності.

У підрозділі 3.3 «Запобігання порушенням встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницькому донорству» окреслено проблемні питання стану запобігання незаконним трансплантаціям та насильницькому донорству за сучасних умов та запропоновано обґрунтовані шляхи підвищення ефективності такої діяльності. Доведено, що основним завданням запобігання злочинам цього виду має стати удосконалення інформативно-аналітичної діяльності (і на національному, і на міжнародному рівнях), забезпечення ефективного механізму взаємодії суб'єктів, що протидіють відповідному виду злочинності (і у межах держави, і на міждержавному рівні), розвиток нових механізмів контролю за дотриманням законності у цій сфері з урахуванням перспектив лібералізації медичної практики у галузі трансплантології тощо.

ВИСНОВКИ

Здійснена у роботі кримінально-правова та кримінологічна характеристика порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства засвідчила актуальність теми дисертації.

Задекларовані у дисертації задачі вдалося реалізувати завдяки системному дослідженню змісту кримінально-правових норм, які визначають ознаки порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства, а також аналізу окремих теоретичних аспектів та недоліків у правозастосуванні. Відтак з'ясовано, що соціальна зумовленість кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканини людини та насильницького донорства крові ґрунтується на вивченні таких основних чинників: суспільна небезпечність таких посягань; виникнення та розвиток нової групи суспільних відносин, що відбувається у рамках науково-технічного прогресу; доцільність протидії цим посяганням кримінально-правовими засобами; нормативний чинник.

Аналіз кримінального законодавства окремих зарубіжних держав засвідчив, що у більшості цих держав кримінальна відповідальність передбачена не за вилучення органів або тканин шляхом застосування примушування або обману (як це, зокрема, є у КК України), а лише за примушування до такого вилучення. Відповідальність же за саме вилучення органу чи тканини передбачена як кваліфікуюча ознака у складах злочинів про умисне вбивство чи заподіяння тяжкого тілесного ушкодження. Відтак мета такого вилучення у більшості випадків сформульована як «з метою використання» чи «з метою одержання» органу чи тканини, що, своєю чергою, можна тлумачити значно ширше, аніж «з метою трансплантації», як це зазначено в КК України. Лише у декількох державах передбачено кримінальну відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації, зокрема склад злочину сформульовано як матеріальний і характеризується необережною формою вини. У низки держав відсутня кримінальна відповідальність за незаконну торгівлю органами, натомість є такі, де передбачено кримінальну відповідальність лише за торгівлю органами неповнолітніх. Що стосується насильницького донорства, то більшість із проаналізованих КК іноземних держав не містять кримінальної відповідальності за такий склад злочину.

Визначено, що безпосереднім об'єктом порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства є правовідносини, що ставлять у небезпеку життя і здоров'я донора (та реципієнта при трансплантації), а також право людини на тілесну цілісність, і за життя, і після її смерті, шкода яким заподіюється внаслідок незаконних дій у сфері трансплантації органів або тканин людини чи шляхом насильницького донорства. За незаконної торгівлі органами додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом є правовідносини, що забезпечують

правовий порядок поведження з органами або тканинами людини. У складі злочину, передбаченого ч. 5 ст. 143 КК України, додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом є праввідносини у сфері громадської безпеки.

Під час дослідження предмета складу злочину, передбаченого ст. 143 КК України, встановлено потребу у кримінально-правовій охороні ембріона, яка нині відсутня. Стосовно предмета складу злочину, передбаченого ст. 144 КК України, то ним може бути, враховуючи спосіб вчинення злочину, лише кров живої людини. Використання трупної крові залишається за межами правового поля і потребує законодавчого визначення. Відтак, зважаючи на переваги трупної крові, очевидно, слід на законодавчому рівні запровадити дозвіл на її використання. Проте з метою недопущення порушення права людини на її тілесну цілісність, при заборі такої крові користуватися правилами щодо забору органів або тканин трупа.

Обґрунтовано необхідність доповнення ст. 143 КК України такою кваліфікуючою ознакою, як «дії, передбачені частинами другою, третьою, четвертою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього...».

Більшість науковців зміст примушування слушно розкривають через застосування фізичного чи психічного насильства. Тому доцільно поняття «примушування» у ч. 2 ст. 143 КК України замінити на «насильство».

Використання безпорадного стану або матеріальної чи іншої залежності потерпілого від винного мають приблизно однаковий ступінь суспільної небезпеки поряд із примушуванням та насильством. Відтак необхідно доповнити зазначений перелік способів таким, як «зловживання довірою», і викласти їх в одній кримінально-правовій нормі: «Вилучення у людини органів або тканин з метою їх трансплантації або крові з метою її використання як донора шляхом застосування насильства, обману, зловживання довірою, або поєднане з використанням безпорадного стану, матеріальної або іншої залежності від винного».

Обґрунтовано, що склади злочинів, передбачені ст. 121 та ч. 2 ст. 143 КК України, розмежовуються за допомогою суб'єкта та мети: у ч. 2 ст. 143 КК України такий суб'єкт – спеціальний – лікар–трансплантолог, а мета – подальша трансплантація вилученого органу або тканини.

Злочин, передбачений ч. 2 ст. 143 та ч. 1 ст. 144 КК України, є злочином із матеріальним складом. Зокрема, моментом закінчення злочину є вилучення органу або тканини людини, а моментом закінчення насильницького донорства є момент вилучення у потерпілого крові у межах допустимої дози донації, що визначена законодавством для цієї категорії потерпілих.

Аргументовано, що транснаціональна організація є різновидом організованої групи. З метою усунення прогалини з питання кримінально-правової оцінки діяльності особи, яка створила транснаціональну організацію (організовану групу), тобто фактично є її організатором, доцільно передбачити відповідальність за створення організованої групи з метою вчинення злочинів, передбачених частинами 2, 3, 4 ст. 143 КК України.

Враховуючи, що кров людини є рідкою тканиною, зокрема тотожність ознак зі складом злочину, передбаченого ст. 143 КК України, пропонується з метою підтримки ідеї уніфікації, технічного спрощення застосування кримінального закону, виключити ст. 144 КК України та включити склад насильницького донорства у ст. 143 КК України, виклавши її в такій редакції:

Стаття 143. Порухення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини, донорства крові

1. Порухення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини чи порядку донорства крові, –

карається ...

2. Вилучення у людини органів або тканин з метою їх трансплантації або крові з метою використання її як донора шляхом застосування насильства, обману, зловживання довірою, або поєднане з використанням безпорадного стану, матеріальної або іншої залежності від винного, –

карається ...

3. Незаконне придбання, збут, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту органів, тканин чи крові людини, –

карається ...

4. Дії, передбачені частинами другою, третьою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або вчинені щодо неповнолітнього, –

караються ...

5. Створення організованої групи з метою вчинення злочинів, передбачених частинами 2, 3 цієї статті, або участь у такій групі, –

карається ...

Сучасна злочинна діяльність у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові, зокрема, характеризується: корисливою (55%) та агресивно-корисливою (45%) мотивацією; високою прибутковістю; сформованістю злочинного механізму функціонування (97%); співвідношенням порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства як 30 до 1; груповим організованим характером; суперечливою географією, коли, так звані, «підготовчі дії» (пошук і вербування донорів тощо) відбуваються на депресивних територіях, а вилучення й проведення трансплантації – на територіях із високотехнологічною інфраструктурою у галузі трансплантології, та лояльним законодавством щодо проведення таких операційних втручань; посиленням зв'язків із глобальною мережею злочинної діяльності тощо.

Злочинним угрупованням у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові, зокрема, притаманні такі якісні характеристики: а) організований, регіональний, а в багатьох випадках і трансрегіональний, характер; б) обов'язкова участь медичного персоналу відповідного профілю; в) кооперація зі суміжними злочинними угрупованнями на окремих етапах злочинної діяльності; г) внутрішньоструктурна мобільність, коли пасивні учасники – потерпілі – внаслідок незаконного вилучення органів або тканин

чи крові людини, керуючись метою наживи, стають активними вербувальниками нових жертв злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканини людини, донорства крові; г) відносна локальність діяльності окремих структурних підрозділів злочинного угруповання, що забезпечує високий рівень конспіративності та швидке відновлення механізму її функціонування.

Удосконалено знання про цілісність злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканини людини, донорства крові, зокрема щодо визнання її початковим етапом створення організованого злочинного угруповання з відповідною спеціалізацією, а завершальним – розподіл неправомірної матеріальної винагороди між учасниками, легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом, перерозподіл коштів на подальший розвиток інфраструктури злочинного бізнесу у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові.

Залежно від особливостей взаємодії особи та проблемної життєвої ситуації, запропоновано розрізняти такі типи жертв злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові: *легковажно-безвідповідальний* – особи, які через брак соціального досвіду, невважену поведінку створюють особисті проблемні життєві ситуації, потрапляють у скрутне матеріальне становище, відтак стають активними чи пасивними учасниками цього виду злочинної діяльності; *асоціальний тип* – зазвичай особи, які займаються бродяжництвом, хворі на алкоголізм чи наркоманію, інші категорії осіб, які провадять соціально дезадаптивний спосіб життя, тому, по суті, є самотніми, стають жертвами насильницького вилучення органів або тканин людини, донорства крові; *кризовий* – особи, які потрапили у складну життєву ситуацію, що виникла не з їх вини; зазвичай стають жертвами незаконної трансплантації чи насильницького донорства, з огляду на поєднання кризової ситуації та особистісних біологічних, морально-психологічних якостей чи соціально-рольовий статус.

У структурі детерміністичного комплексу злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові доцільно вирізняти такі блоки криміногенних чинників: 1) глобальні, які пояснюють виникнення цього сегменту кримінального бізнесу, його типову структуру, тенденції розвитку та географію у світовому масштабі; 2) національні – кризові соціальні, політичні, економічні, організаційні та інші явища та процеси в Україні, що визначають сучасні особливості злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові; 3) мікросередовищні, що пов'язані з негативним впливом найближчого оточення на потенційних пасивних й активних учасників злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові, а також із криміногенними ситуаціями, на тлі яких реалізується відповідна кримінальна практика.

Запобігання порушенням встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницькому донорству має здійснюватися

за такими стратегічними напрямками: 1) планування заходів запобігання відповідно до стадій розвитку злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканини людини, донорства крові; 2) розробка належного інформаційно-аналітичного забезпечення; 3) збільшення кількості заходів віктимологічної профілактики; 4) організація ефективного розшуку осіб, які безвісти зникли; 5) профілактика основних явищ, які створюють підґрунтя для злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові; 6) розвиток форм міжнародної співпраці.

Комплексне кримінально-правове та кримінологічне дослідження незаконної трансплантації та насильницького донорства дало змогу виробити нові підходи до вирішення проблеми кримінально-правової охорони життя та здоров'я особи від окреслених злочинних посягань. Водночас перспективним дослідженням у цій сфері залишаються питання караності таких діянь та призначення відповідного покарання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Лісіцина Ю. О. До питання соціальної зумовленості кримінальної відповідальності за незаконні дії щодо трансплантації органів і тканин людини та донорства крові / Ю. О. Лісіцина // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – Вип. 1 (2). – С. 171–181.

2. Лісіцина Ю. О. Безпосередній об'єкт злочинних дій у сфері трансплантації органів і тканини людини та донорства крові / Ю. О. Лісіцина // Митна справа. – 2015. – № 3 (99). – Ч. 2. – С. 54–60.

3. Лисицына Ю. О. Уголовно-правовая характеристика предметов преступления в сфере незаконной трансплантации и донорства по Уголовному кодексу Украины / Ю. О. Лисицына // *Legea si Viata*. – 2015. – № 8/3 (284). – С. 36–41.

4. Лісіцина Ю. О. Кримінологічна характеристика злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові / Ю. О. Лісіцина // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Херсон, 2016. – Вип. 1. – Т. 4. – С. 11–15.

5. Лісіцина Ю. О. Мікросередовищні чинники (детермінанти) злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові / Ю. О. Лісіцина // Юридичний науковий електронний журнал: електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Запорізькій національний університет». – Запоріжжя, 2016. – Вип. 2. – С. 103–106.

6. Лісіцина Ю. О. Диференціація відповідальності за незаконні дії щодо трансплантації органів і тканин людини за кримінальним законодавством окремих зарубіжних держав / Ю. О. Лісіцина // Проблеми правової реформи

та розбудови громадянського суспільства в Україні: тези доповідей Третьої звітної всеукраїнської наукової конференції ад'юнктів, аспірантів та здобувачів. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. – С. 71–73.

7. Лісіцина Ю. О. До питання соціальної зумовленості кримінальної відповідальності за незаконні дії щодо трансплантації органів і тканин людини та донорства крові / Ю. О. Лісіцина // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні: тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції ад'юнктів, аспірантів та здобувачів. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – С. 106–110.

8. Лісіцина Ю. О. Безпосередній об'єкт складу злочину «Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини» / Ю. О. Лісіцина // Свобода і недоторканність особи – основа сучасного демократичного суспільства: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 8 грудня 2011 р.). – Івано-Франківськ, 2011. – С. 157–163.

9. Лісіцина Ю. О. Правові основи вилучення органів і тканин із тіла померлої людини / Ю. О. Лісіцина // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні: тези доповідей та повідомлень учасників звітної наукової конференції ад'юнктів, аспірантів та здобувачів (28 вересня 2012 р.). – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – С. 122–125.

10. Лісіцина Ю. О. Потерпілий від незаконної трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства людини / Ю. О. Лісіцина // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні: тези доповідей та повідомлень учасників звітної наукової конференції ад'юнктів, аспірантів та здобувачів (16 жовтня 2015 р.). – Львів: ЛьвДУВС, 2015. – С. 164–169.

11. Лісіцина Ю. О. Співвідношення понять «трансплантація» та «донорство» у складах злочинів, передбачених ст.ст. 143–144 КК України / Ю. О. Лісіцина // Верховенство права та правова держава: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 16–17 жовтня 2015 р.). – Ужгород: Ужгородський національний університет, 2015. – С. 192–195.

12. Лісіцина Ю. О. Глобальні чинники (детермінанти) злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові / Ю. О. Лісіцина // *Pravna veda a prax: vyzny modernych europskych integracnych procesov: zbornik prispevkov z medzinarodnej vedeckej konferencie* (Bratislava, 27–28 november 2015 r.). – Bratislava: Paneuropska vysoka skola, Faculta prava, 2015. – С. 152–155.

13. Лісіцина Ю. О. Національні чинники (детермінанти) злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові /

Ю. О. Лісіцина // Правова реформа в сучасних умовах: досягнення і перспективи: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Національний авіаційний університет, 26 лютого 2016 р. – Т. 1. – Тернопіль: Вектор, 2016. – 384 с.

АНОТАЦІЯ

Лісіцина Ю. О. Порухення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницьке донорство: кримінально-правова та кримінологічна характеристика. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2016.

Дисертація є комплексним кримінально-правовим і кримінологічним дослідженням порухення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницького донорства.

У роботі виокремлено та проаналізовано соціальну зумовленість кримінальної відповідальності за такі діяння, розглянуто зміст та особливості складів зазначених злочинів. Досліджено особливості кримінологічної характеристики цих злочинів, а також осіб, які їх вчинили. Зауважено на двох групах показників («зовнішні» та «внутрішні» характеристики), що відображають аналізований вид злочинної поведінки як соціальну практику, у сфері незаконних трансплантацій та донорства крові.

Для визначення особливостей детермінації цього виду злочинної діяльності застосовано системний підхід і вчення про системну детермінацію. Виокремлено недоліки медичного обслуговування та запровадження контролю у сфері трансплантології, наявність випадків організації відповідного «кримінального бізнесу» у медичних установах. Запропоновано обґрунтовані шляхи підвищення ефективності протидії злочинам такого виду.

Ключові слова: порухення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини; відповідальність за незаконну трансплантацію, насильницьке донорство; склад злочину насильницького донорства; кримінологічна характеристика порухення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини; кримінологічна характеристика насильницького донорства.

АННОТАЦИЯ

Лисицина Ю. А. Нарушение установленного законом порядка трансплантации органов или тканей человека и насильственное донорство: уголовно-правовая и криминологическая характеристика. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Львовский государственный университет внутренних дел МВД Украины, Львов, 2016.

Диссертация является комплексным уголовно-правовым и криминологическим исследованием нарушения установленного законом порядка трансплантации органов или тканей человека и насильственного донорства, в котором определены новые подходы к уголовно-правовой регламентации ответственности, а также разработаны системные меры противодействия данному виду преступлений в современных условиях.

В работе выделены и проанализированы факторы, которые в достаточной мере свидетельствуют о допустимости и целесообразности признать нарушения установленного законом порядка трансплантации органов или тканей человека и насильственного донорства преступлениями.

По результатам анализа законодательства ряда зарубежных государств констатируется отсутствие единства подходов в международной практике к нормативному закреплению оснований ответственности за незаконную трансплантацию и донорство крови.

Рассмотрены содержание и особенности составов исследуемых преступлений. Определено авторское понимание непосредственного объекта рассматриваемых преступлений, их дополнительных объектов, предмета и потерпевшего. При анализе признаков объективной стороны акцентировано на возможные формы совершения исследуемых преступлений. В частности, выделены следующие группы уголовно наказуемых нарушений порядка трансплантации: 1) совершенные в отношении реципиента; 2) совершенные в отношении донора (где донором является тело мертвого человека); 3) совершенные в отношении живого донора.

Исследованы особенности криминологической характеристики нарушений установленного законом порядка трансплантации органов или тканей человека и насильственного донорства, а также лиц, их совершивших. Сосредоточено внимание на двух группах показателей («внешних» и «внутренних» характеристиках), которые отражают рассматриваемый вид преступного поведения как социальную практику в сфере незаконных трансплантаций и донорства крови. Доказано, что динамика зарегистрированных случаев незаконной трансплантации, а также насильственного донорства скорее отражает не реальное состояние их совершения, а иллюстрирует наличие проблем противодействия этому виду преступности.

Для определения особенностей детерминации преступного поведения в сфере незаконной трансплантации и донорства были применены системный подход и учение о системной детерминации. В работе поддержано подход к выделению двух групп детерминант рассматриваемого вида преступности – общих и специальных. Что касается последних, сделан акцент на взаимосвязи

этого вида преступности с другими – с организованной преступностью, торговлей людьми и тому подобное. В диссертации констатируется, что рассматриваемый вид преступной деятельности детерминируется прежде всего корыстным мотивом, со всеми его последствиями. Отдельно выделены недостатки медицинского обслуживания и организации контроля в трансплантологии, наличие случаев организации соответствующего «криминального бизнеса» в медицинских учреждениях.

Определены проблемные вопросы состояния предотвращения незаконной трансплантации и насильственного донорства на современном этапе и предложены обоснованные пути повышения эффективности такой деятельности. Доказано, что первоочередной задачей предотвращения преступлений этого вида должно стать усовершенствование информативно-аналитической деятельности (как на национальном, так и на международном уровнях), обеспечение эффективного механизма взаимодействия субъектов, противодействующих соответствующему виду преступности (как внутри государства, так и на межгосударственном уровне), развитие новых механизмов контроля за соблюдением законности в этой сфере с учетом перспектив либерализации медицинской практики в области трансплантологии.

Ключевые слова: нарушения установленного законом порядка трансплантации органов или тканей человека; ответственность за незаконную трансплантацию, насильственное донорство; состав преступления нарушения установленного законом порядка трансплантации органов или тканей человека; состав преступления насильственного донорства; криминологическая характеристика нарушения установленного законом порядка трансплантации органов или тканей человека; криминологическая характеристика насильственного донорства.

ANNOTATION

Yu. O. Lisitsyna. Violation of the established by law order of human organs or tissues transplantation and forcible donation: criminal and legal and criminological characteristics. – Manuscript rights reserved.

The thesis for obtaining a scientific degree of the Candidate of Legal Sciences in specialty 12.00.08 – Criminal Law And Criminology; Criminal And Penal Law. – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2016.

The thesis is a comprehensive criminal and legal and criminological research of the established by law order of human organs or tissues transplantation and forcible donation.

In the work, the social conditionality of criminal liability for such actions was distinguished and analyzed, the content and the peculiarities of the analyzed crimes components were considered. The features of criminological characteristics of such

crimes were investigated, as well as the persons, who committed it. The attention was drawn to two groups of indicators (“external” and “internal” features), reflecting the analyzed type of criminal behaviour, as a social practice, in the field of illegal transplantations and blood donation.

A system approach and the doctrine of system determination were applied to define the peculiarities of determining the given type of criminal behaviour. The shortcomings of medical care and organizing control in the field of transplantology were separately distinguished, as well as the cases of organizing corresponding “criminal business” in medical institutions. Reasonable ways of increasing the efficiency of combating crimes of such type were suggested.

Key words: violation of the established by law order of human organs or tissues transplantation, liability for illegal transplantation, forcible donation, the components of the crime of violation of the established by law order of human organs or tissues transplantation, the components of the crime of forcible donation, criminological characteristics of violation of the established by law order of human organs or tissues transplantation, criminological characteristics of forcible donation.

Підписано до друку 28.10.2016 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № __-16.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.